

Pohjois-Pohjanmaan maakuntapäivät 7.-8.11.2022

Paikka: Oulun teatteri, Kaarlenväylä 2, 90100 Oulu

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ylijhtaja Terttu Savolainen alusti varautumisen teemasta Pohjois-Pohjanmaan maakuntapäivillä 7.11.2022 klo 13.40-14.00 Oulussa.

Varautuminen Pohjois-Pohjanmaalla

- Hyvää päivää kaikille ja kiitos kutsusta tulla puhumaan varautumisesta Pohjois-Pohjanmaalla.

- Your Excellency Mrs. Olga Dibrova. It is an honor to have you here today and hear your views and facts on security situation in Europe. Our thoughts are in Ukraine and from the bottom of our hearts, we wish you strength and courage.

- On hienoa, että Pohjois-Pohjanmaan liitto on ottanut maakuntapäivien aiheeksi varautumisen ja turvallisuuden. Edellä olemme kuulleet arvioita ja tilannekuvaa turvallisuuspoliittisesta tilanteesta Suomessa ja maailmalla ja sen vaikutuksia meidänkin alueelle.

- Turvallisuusympäristömme on muuttunut rajulla ja ennaltava arvaamattomalla tavalla. Tämä kysyy meiltä kaikilta julkiselta sektorilta, kunnilta, yrityksiltä ja kansalaisilta kykyä sopeutua jatkuvaan epävakauden ja epävarmuuden aikaan. Varmasti meillä kaikilla on mielessämme kysymys, miltä tulevaisuus näyttää turvallisuuden näkökulmasta, mitä meillä on edessä ja mihin meidän tulee varautua?

- Meidän on välttämätöntä luoda yhteistä tilannekuvaa, pohtia ja ennakoida yhteisesti tulevaisuutta ja varautua tulevaisuuteen monin tavoin ja ihan uusinkin tavoin. Nyt on aika toimia ja huolehtia turvallisuudestamme. Tarvitsemme merkittäviä panostuksia yhteiseen varautumiseen ja turvallisuuteen. Teillä kaikilla on tässä tärkeä rooli.

- Isossa kuvassa meidän täytyy varautua siihen, että tämä kestää pitkään. Yhteiskuntamme varautuu kaikilla tasoilla varmistamaan yhteiskunnan elintärkeät toiminnot. Keskeisessä roolissa on huoltovarmuuden vahvistaminen ja suojauminen erilaisiin vaikuttamisyrittäisiin, kyberhyökkäyksiin ja hybridioperaatioihin.

- Olemme jo nähneet erilaisia vaikuttamisyrittäisiä, joilla yhteiskunnan toimintakykyä pyritään heikentämään ja yhteiskuntamme kriittisiä toimintoja häiritsemään. Tietoliikennehäiriöt käyttäjille ovat kasvaneet entisestään: on havaittu jo monenlaista häiriötä muun muassa terveydenhuollossa, pankeissa ja isoissa yrityksissä.

- Meidän tulee seurata myös ulkomailla, erityisesti Euroopassa tapahtuvia vaikuttamisyriytyksiä ja hybriditoimintaa, koska se luo kehystä Suomen toiminnalle ja Suomen riskien arvioinnille.
- Tulevan talven osalta meitä on jo pyydetty varautumaan sähkökatkoihin ja jopa sähköpulaan. Tosiasiana olemme huomanneet energiahinnan nousun sekä saatavuusongelmat komponenttien osalta. Iso kysymys energian lisäksi on ruokapula. Lisäksi meitä on pyydetty kiinnittämään huomiota varautumiseen erityisesti kriittisen infran osalta. Meidän täytyy olla nyt valppaana yllättäviin tilanteisiin ja häiriöihin.
- Uuden turvallisuuspoliittisen tilanteen ja myöskin tulevan NATO-jäsenyyden myötä pohjoisen merkitys tulee kasvamaan ja pohjoisen strateginen asema saa kaiken kaikkiaan uuden ulottuvuuden.
- Pohjoinen on nykytilanteen valossa noussut kriittisen tärkeäksi maamme puolustuksen ja huoltovarmuuden näkökannalta. Kytkeehän pohjoinen Suomen maantieteellisesti länteen. Skandinavian maa-alueet yhtyvät pohjoisessa. Logististen yhteyksien merkitys kasvaa. Suomen yhteys maailmalle myös Atlantin satamien kautta olisi tärkeää. Yhteydet Suomen sisällä ja maasta ulos ovat Suomen "silkkitie" tulevaisuuteen. Panostukset pohjoisen infraan ovat panostuksia koko Suomen turvallisuuteen ja arktisten alueiden kehitykseen.
- Pohjoinen on myös huoltovarmuuden näkökulmasta merkittävä alue, jossa on paljon luonnonvaroja ja siihen perustuvaa teollisuutta, energiatuotantoa ja vahvaa maataloutta.
- Pohjois-Pohjanmaan liitto muiden pohjoisten maakuntaliittojen, kaupunkien ja kauppakamareiden kanssa on laatinut tulevaisuuskatsauksen, jossa ansiokkaasti kuvataan pohjoisen uutta geopoliittista tilannetta ja tulevaisuuden kuvaan liittyvää tarvetta varautumiseen. Tämä katsaus on hyvä keskustelun avaus ja meidän tulee jatkaa tätä. Varautumista tulee rakentaa rinnan visioiden kanssa.
- Alueellamme on 400 km rajaa Venäjän kanssa – Kuusamalla, Suomussalmella ja Kuhmolla. Itärajan turvallisuuden ja itärajan kuntien merkitys kasvaa. Itäisten alueiden elinkelpoisuuden säilyttäminen on ensiarvoisen tärkeää.

- Meidän täällä pohjoisessa on hyvä tiedostaa, että yhteistyö pohjoismaiden kesken on tiivistynyt entisestään sotilaallisessa puolustuksessa ja siviilivalmiudessa. Yhteistyössä parannetaan muun muassa arjen turvallisuuden käytäntöjä molemmin puolin rajaa ja näin Pohjois-Suomen turvallisuus lähtökohtaisesti myös paranee.
- Pandemian jälkimainingeissa Venäjän hyökkäyssota muutti turvallisuusympäristömme epävakaaaksi. Olemme joutuneet varautumaan mahdollisiin tuleviin uhkiin vakavammin ja vahvemmin ja kokonaisvaltaisemmin kuin koskaan aikaisemmin. Se on myös pakottanut meidät tarkastelemaan kriittisesti omaa varautumistamme ja päivittämään varautumissuunnitelmiamme. On myös myönnettävä, että tässä tilanteessa on haastavampaa kuin koskaan huolehtia yhteiskunnan toimivuudesta ja ylläpitää kansalaisten turvallisuuden tunnetta.
- Suomessa turvallisuudesta huolehtiminen on meidän kaikkien asia. Me puhumme kokonaisturvallisuuden mallista, jossa kaikki osallistuvat elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseen. Mukana ovat eri viranomaiset, kunnat, elinkeinoelämä, kolmas sektori ja kansalaiset. Kullakin on oma roolinsa ja velvoitteensa. Tätä varautumista tehdään menestyksellisesti yhteistyössä.
- Alueellisten toimijoiden ja viranomaisten rooli ei välttämättä näy julkisessa keskustelussa, mutta niiden merkitys on keskeinen. Esimerkiksi aluehallintoviraston yksi tärkeimmistä tehtävistä on tukea kuntien varautumista, yhteensovittaa ja koordinoi ja varmistaa hyvä yhteistyö eri toimijoiden kesken.
- Teille hyvät kuulijat, alueellinen valmiustoimikunta on ehkä tullut tutuksi jo pandemian ajalta. Se on yksi tärkeimmistä yhteistyöverkostoista, jossa alueen keskeiset viranomaiset jakavat säännöllisesti ajankohtaista tilannekuvaa. Lisäksi olemme perustaneet Jokilaaksojen alueelle, Kainuuseen ja Oulu-Koillismaalle alueelliset valmius- ja turvallisuusfoorumit. Nämä varautumisen alueelliset rakenteet ovat osoittaneet tarpeellisuutensa, kun on kysymys kuntien varautumisen tukemisesta ja paikallisen tilannekuvan luomisesta.
- Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella on varautumiseen ja valmiuteen liittyen muodostettu useita verkostoja, joiden tehtävä on jakaa tilannekuvaa ja muodostaa tilannetietoisuutta ja sopia mahdollisista yhteisistä toimista. Tällaisia verkostoja ovat jo mainitsemani valmiustoimikunta. Meillä on myös kuntajohtajien ja esimerkiksi

sivistysjohtajien, kriisiviestijöiden ja päivittäistavara- ja huollon säännönmukaiset verkostokokoukset.

- Kuntien rooli varautumisessa on avainasemassa, vastaahan kunta kuntalaisten hyvinvoinnista ja kunnan elinvoimasta, välttämättömistä palveluista ja tärkeästä infrasta sekä henkisestä kriisinkestävyydestä. Kun varautumisesta puhutaan, on hyvä myös kertoa, että kunnan tehtävänä on huolehtia väestönsuojelusta, evakuoinneista ja mahdollisten pakolaisten vastaanottamisesta.

- Kansalaisten omaehtoinen varautuminen on myös tärkeää – sillä rakennamme varautumisen kestävä perustaa. Mitä paremmin kansalaiset ovat kunnassa varautuneet kotivaraan (72 h kotivara), sitä paremmin kunta voi toimia häiriötilanteissa ja suunnitella omaa toimintaansa ja taata palveluiden jatkuvuuden.

- Alueellamme Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa on hyvin erikokoisia kuntia, joiden voimavarat ja resurssit vaihtelevat. Onnistunut varautuminen edellyttää ajantasaisia suunnitelmia, riskiarvioita, koulutuksia ja yhteistä harjoittelua. Entistä tärkeämpi rooli on elinkeinoelämällä huolehtia huoltovarmuudesta. Välttämätöntä on turvata sähkö- ja vesihuolto sekä tietojärjestelmät ja tietoliikenneyhteydet.

- Jokaisen organisaation on nyt hyvä tehdä suunnitelmat omasta jatkuvuudenhallinnastaan. Kotitalouksissa, kunnissa ja yrityksissä tehdään nyt suunnitelmia, kuinka sähkönkulutusta voidaan vähentää. Tähän on kyllä tartuttu erittäin hyvin niin kansalaisten keskuudessa kuin yrityksissäkin.

- Riskien arviointi on keskeistä varautumisessa ja kun rakennamme omaa valmiuttamme. Riskit ja uhat pitää arvioida ensin, ennen kuin pystymme varautumaan.

- Kaikilla aluehallintovirastojen alueilla on parhaillaan käynnissä alueellinen riskiarvioiden päivitystyö. Arviot laaditaan monikannassa hyvinvointialueittain aluehallintoviraston ja pelastuslaitosten johdolla yhdessä eri tahojen, viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa. Tätä alueellista riskiarviotyötä ohjaa sisäministeriö.

- Myös valtakunnallista riskiarvioiden päivitystä tehdään samaan aikaan. Valtakunnallinen riskiarvio julkaistaan tammikuussa. Tarvitsemme kansallisesti vahvan yhteisen suunnan varautumisen vahvistamiseen. Riskiarviot ovat perusta yhteiseen varautumiseen, mutta jokaisen organisaation ja toimialan on kuitenkin jatkettava myös omakohtaista riskiarviointia.

- Olemme kohdistaneet erityistoimia kuntien johtavien luottamushenkilöiden valmiuteen varautumisessa ja olemme järjestäneet heille verkostoseminaarin ja lähettäneet varautumisen uutiskirjeen. Järjestämme nyt marraskuussa Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun kuntien kunnanhallitusten puheenjohtajistolle sekä maakuntahallitusten ja tulevien hyvinvointialueiden hallitusten puheenjohtajistolle kaksipäiväisen erikoismaanpuolustuskurssin.
- Lisäksi valmiusharjoitukset kohdistetaan asioihin, jotka on syytä laittaa kuntoon, kuten väestönsuojelu. Ensi vuonna, syyskuussa aluehallintovirasto järjestää Pohjoisen23 - valmiusharjoituksen, jossa keskitytään nimenomaan väestönsuojeluun. Tavoitteena on eri organisaatioiden suunnitelmien ajantasaistaminen ja yhteensovittaminen. Harjoitus on erityisesti suunnattu kunnille ja hyvinvointialueille ja näiden organisaatioiden yhteistyökumppaneille. Pohjoisen23 toteutetaan osittain yhteistyössä Lapin aluehallintoviraston kanssa.
- Pohjois-Suomen alueellinen valmiustoimikunta on päättänyt järjestää laajan turvallisuusfoorumin helmikuussa 2023, jossa käsittelemme Pohjois-Suomen strategisen ja geopoliittisen merkityksen muutosta ja siihen liittyvää varautumista. On tärkeää pysähtyä näiden äärelle, koska edessämme voi olla nyt merkittävä geopoliittinen muutos.
- Aluehallintoviraston tehtävänä on valvoa hyvinvointialueiden varautumista. Ensi vuoden alusta, kun hyvinvointialueet aloittavat toimintansa myös varautumisen näkökulmasta toimintaympäristö muuttuu. Uudistuksen myötä kuntien järjestämisvastuulla olevat sote- ja pelastustoimi siirtyvät itsenäisille hyvinvointialueille yhden maakunnallisen johdon alaisuuteen ja valtion rahoittamaksi.
- Muutos on myös iso kuntien varautumisen näkökulmasta, koska kunnat eivät enää vastaa ja rahoita näitä palveluja. Uusi tilanne haastaa kunnat ja hyvinvointialueet tekemään tiivistä yhteistyötä myös varautumisen asioissa.
- Sosiaali- ja terveydenhuollolla ja pelastustoimella on erittäin keskeinen rooli varautumisessa. Pohjois-Pohjanmaalla ollaan valmisteltu asiaa erittäin hyvin ja ollaan edellä muita maakuntia varautumisen suunnittelussa ja toimeenpanossa. Pohjois-Pohjanmaalle tulee yksi viidestä sote-valmiuskeskuksista, jolla tulee olemaan äärimmäisen tärkeä rooli koko pohjoisen Suomen tilannekuvan luomisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

- Paljon on tehty alueellisen varautumisen hyväksi parin viimeisen vuoden aikana, erityisesti pandemian aikana. Nyt kuitenkin Venäjän hyökkäyssodan takia tapahtunut turvallisuustilanteen muutos edellyttää meiltä huomattavasti vahvempia toimia varautumisen tason nostamiseksi niin kunnissa kuin alueillakin. Avainasemassa on kuntien varautumistason nostaminen ja kyvykkyyden vahvistaminen. Ensi vuoden osalta pyrimme aluehallintovirastona tukemaan kuntia.

- Aluehallintovirasto on tarjoamassa, kuntien niin halutessa, tukea ja ohjausta kuntien varautumisen tarpeiden kartoittamiseksi ja aluehallintoviraston tuen täsmäämiseksi. Tarvitaan myös Valtioneuvoston ohjauksen ja viestinnän terävöittämistä.

Arvoisat kuulijat

- Varautumisen yksi tärkeimmistä tehtävistä on turvata yhteiskunnan toimivuus ja kansalaisille elintärkeät toiminnot kaikissa tilanteissa niin häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissa.

- Suomalainen yhteiskunta on hyvin varautunut ja kansalaiset voivat luottaa yhteiskunnan toimivuuteen erilaisissa tilanteissa. Viranomaisyhteistyö sujuu saumattomasti ja yhteistyötä tehdään koko ajan varautumisen ja turvallisuuden edistämiseksi.

- Kansalaisten omaehtoinen varautuminen, medialukutaito sekä kriisinsietokyky ja maanpuolustustahto muodostavat varautumiseen kestävä perustan, jolle alueellinen varautuminen voidaan yhteistoiminnassa rakentaa. Suomalaiseen kokonaisturvallisuuden toimintamalliin voi luottaa – sen edistäminen on jatkuva ja yhteinen tehtävämme.

- Vahva maanpuolustustahto ja luottamus toisiimme on meidän tärkeä sosiaalinen pääomamme ja toimivan yhteiskuntamme perusta – epävakaisissa tilanteissa tätä koetellaan. Siksi on tehtävä oikeita tekoja, panostettava hyvään ennakointiin ja varautumiseen alati muuttuvassa toiminta- ja turvallisuusympäristössä.

- Ennen muuta meidän on huolehdittava henkisestä kriisinkestävydestämme. Meidän pitää ajatella tulevaisuutta, varautua uusiin yllättäviin käännteisiin ja tulevaisuuskuviin sekä vaalia toivoa hyvästä huomista.

- Kiitos, kun sain olla puhumassa täällä tänään tässä tärkeässä tilaisuudessa.